Eduskunnan työ- ja elinkeinojaosto

Työ- ja elinkeinojaosto 16.10.2019 klo 08:30 / HE 29/2019 vp / Asiantuntijapyyntö

Lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2020

Työvoimapalvelujen kuntakokeilut

Työvoimapalvelujen kuntakokeilujen myötä 51 momenttiin kohdentuvat määrärahapaineet voivat TE-toimiston arvion mukaan kasvaa. Määrärahoja on sidottu nykyisiin palveluihin (esim. työllisyyspoliittiset avustukset, kumppanuuspilotit) ja arviona on, että kuntakokeiluilla tulee olemaan sidottujen määrärahojen lisäksi kenties merkittäviäkin esityksiä 51 momentin määrärahojen käytöstä. Myös palkkatuen käyttöön mahdollisesti tehtävät muutokset lisäävät määrärahatarpeita. Palkkatuen ja starttirahan rahoittaminen työttömyysetuusmäärärahoista vähentää kuitenkin tätä painetta.

Kuntakokeiluilla on vaikutusta TE-toimiston henkilöstön tehtäviin. TE-toimistoon organisoitavaksi jäävät tehtävät ovat toiminnoiltaan uusia (asiakasohjaus, työttömyysturva-asioiden hoitaminen kuntakokeiluorganisaatiolle, mahdolliset hallinnolliset esimiestehtävät ja rekrytointeihin liittyvät toimet) ja ne vaikuttavat TE-toimiston henkilöstön tehtäviin ja resursointiin. Nämä tehtävät tulee huomioida TE-toimiston toimintamenoissa sekä TE-toimistojen ja kuntakokeilujen välisessä resursointijaossa.

Kokeilujen organisoimisessa on huomioitava valtakunnallisen panostuksen ja resursoinnin tarve kokeilun henkilöstön perehdyttämiseen (KEHA-keskuksen rooli) ja tietoteknisten ratkaisujen käynnistämiseen, perehdyttämiseen ja tekniseen tukeen liittyen (Valtori). Tietotekniset ratkaisut ovat tärkeä arvioida kokonaistaloudellisuuden näkökulmasta kytkeytyen kokeilujen alkamisen ajankohtaan.

Kuntakokeilujen seurannan ja vaikuttavuusarvioinnin osalta tulisi kiinnittää huomiota hallitusohjelman mukaisesti työllisyysasteen nostamiseen, työvoiman houkutteluun työvoiman ulkopuolelta, osaavan työvoiman saatavuuden turvaamiseen sekä osaamisen kehittämisen polkuihin ja työllistymiseen. Työnhakijoiden aktivointi työllistymistä edistäviin palveluihin on tärkeä tavoite kohti em. tavoitteita.

Kokonaistaloudellisuutta arvioitaessa on hyvä huomioida myös miten tuetaan yksityisten palvelumarkkinoiden kehittymistä ja miten ko. palveluntuotannon vaikuttavuutta arvioidaan. TE-palvelupilottien puitteissa

on hyviä tuloksia mm. nuorten tulosperusteisten hankintojen vaikuttavuudesta.

Kuntakokeilujen vaikuttavuuden arvioinnissa on tärkeää seurata myös laadullisia näkökulmia ja esimerkiksi sitä, miten palvelutuotanto ja asiakkaiden kohtaaminen toteutetaan.

Ratkaisuja työllistymisen ongelmiin ja osaajapulaan

Joustavia, työelämälähtöisiä osaamisen kehittämisen ja kouluttautumisen muotoja tulee edelleen kehittää. Kehittämistyötä tulisi tehdä tiiviissä yhteistyössä työnantajien kanssa. Osaamisen tunnistamisen tueksi tulisi kehittää TE-palvelujen tietojärjestelmiin kytkeytyviä digitaalisia työkaluja. Tämän lisäksi osaamisen tunnistamisen hyviä käytäntöjä tulisi kehittää. Osaamisen tunnistaminen edellyttää digitaalisten välineiden lisäksi muitakin välineitä (kuten esimerkiksi ohjaus, työkokeilu), joita tulisi voida käyttää joustavasti.

Oppilaitoksissa opiskelevien työelämävalmiudet ja sujuvat siirtymät työelämään tulee taata. Opiskeluvaiheessa on tärkeää tunnistaa esimerkiksi nuoret, jotka tarvitsevat enemmän tukea opintojen suorittamiseen, työelämä- ja ammattitaitojen oppimiseen sekä työllistymiseen. Myös yrittäjyyden ja itsensä työllistämisen eri muodot tulisi pitää esillä opintojen edetessä. Em. tilanteisiin tulee olla vahva tuki oppilaitoksissa. Kehittämistarpeiden määrittelemisessä tulisi huomioida ammatillisen koulutuksen reformin vaikuttavuuden arviointi.

Erilaisten työllistymistä tukevien välineiden käyttö (esim. työkokeilu, opinnollistaminen, koulutukset, palkkatuki, työhönvalmennus jne.) pitäisi saada joustavammaksi, mukaan lukien ko. palvelujen kohdentaminen eri asiakasryhmille. Erilaiset palvelujen aikarajaukset voisivat olla väljempiä. Tämä mahdollistaisi nopeamman reagoinnin työmarkkinoiden muutoksiin ja asiakaslähtöisemmät palvelut.

TE-toimistojen työnantajayhteyksiä tulee lisätä ja mahdollistaa TE-hallinnon eri palvelujen soveltamisen palvelumuotoilun keinoin osaavaan työvoiman saatavuuden turvaamiseksi. Koulutus- työnvälitys- ja yrityspalvelujen joustava räätälöintimahdollisuus lisää palvelujen vaikuttavuutta sekä mahdollistaa yrityskohtaiset ratkaisut.

Osatyökykyisten työllistymisen toimenpiteet ja vaikutukset

Osatyökykyisten työllistymisen edistäminen edellyttää asiakkaiden palvelutarpeiden varhaista tunnistamista. Palvelutarvearvion vahvistamisen tueksi tarvitaan henkilöstön osaamisen vahvistamista, kasvokkain tapahtuvan asiakaspalvelun lisäämistä sekä digitaalisten arviointivälineiden (sekä palvelutarpeiden että osaamisen tunnistaminen) kehittämistä ja käyttöönottoa.

Osatyökykyisten palvelutarpeiden tunnistamisen lisäksi palvelujen integraatiota ja eri toimijoiden yhteistyötä tulee tiivistää (sote-palvelut, KELA, muut kuntoutustoimijat). Palvelujen saatavuus ja yhdenvertaisuus tulee varmistaa. Osatyökykyisten työllistymisen tukeminen vaati tiivistä ja integroitua verkostoyhteistyötä. Kasvokkain tapahtuvaa asiakaskohtaamista tulee lisätä asian edistämiseksi eri palvelukohdissa sekä työnhakijoiden palvelutarpeiden tunnistamisessa että monialaisessa yhteistyössä.

Osatyökykyisten työllistymisen edistäminen edellyttää edellä mainittujen lisäksi myös joustavia työllistymismahdollisuuksia ja työnantajien halukkuutta ja mahdollisuutta työllistää osatyökykyinen työnhakija. Palkkatukityöllistämisen vahvistamisen lisäksi työpaikalla tapahtuvaa valmennusta ja tukea tulisi lisätä. Tämän puitteissa tulee arvioida myös tuen lisäämisen vaikutukset työllisyysmäärärahoihin.

Työperäisen maahanmuuton kehittäminen ja huomioitavat asiat

Hallituksen tavoitteena on lisätä työperäistä maahanmuuttoa. Talent Boost -toimenpideohjelman tavoite sovittaa yhteen työllisyys-, elinkeino-, innovaatio-, koulutus- ja maahanmuuttopolitiikkaa tämän tavoitteen edistämiseksi on hyvä asia, ja se tuo esille maahanmuuton moniulotteisuuden. Yhteistä kehitettävää on monella saralla; rekrytointiprosesseissa, lupaprosesseissa, yritysten valmiudessa vastaanottaa ulkomaista työvoimaa, työntekijän asettautumisessa ja kielitaidossa sekä paikallisten tukipalvelujen saatavuudessa.

Työlupaprosessin nopeuttamiseksi myönnetty 20 htv:n lisäresurssi on erittäin tärkeä, mikäli halutaan mahdollistaa hallituksen tavoite lyhentää työntekijän oleskeluluvan käsittelyaika yhteen kuukauteen. TE-toimistojen osalta se tarkoittaa sitä, että hakemusjonoa ei saa muodostua lainkaan, vaan resurssien pitää riittää reaaliaikaiseen hakemusten käsittelyyn. Nykyisillä resursseilla tämä ei onnistu, joten lisäys on kriittinen. Tämän lisäksi pitää turvata Maahanmuuttoviraston resurssit, jotta heidän lupakäsittely jää sellaiseksi pullonkaulaksi, mikä se nykyresursseilla on.

Kansainvälisen rekrytoinnin mallin luominen on tärkeää, sillä toimijoiden kenttä on laaja, hankepohjaisia kokeiluja on tehty paljon, mutta asiakkaiden eli yritysten suuntaan kansainvälinen rekrytointi koetaan usein työläänä ja haastavana. Rekrytointien tukemiseksi pitäisi myös luoda selkeä palvelutarjotin, jonka palvelut helpottaisivat työperäisen työvoiman asettautumista suomalaiseen työelämään prosessin eri vaiheissa. Esimerkiksi suomen kielen koulutusta pitäisi olla tarjolla tarpeen mukaan jo lähtömaassa, heti maahan saapuessa, opintojen yhteydessä, ammatillisen koulutuksen tukena sekä työelämässä työpaikkasuomi-koulutuksena.

On myös huomioitava, että kilpailemme jo nyt osaajista muiden EU-maiden kanssa, ja tuleva tarve työvoimasta on hyvin samankaltainen kaikissa naapurimaissamme. Työvoima EU:sta sekä EURES-verkosto voi vastata joihinkin rekrytointitarpeisiin, mutta osaajia tulemme tarvitsemaan myös muualta. EU:n ulkopuolelta työperusteisesti Suomeen muuttavien

henkilöiden määrä on kasvussa, kun taas EU-kansalaisten määrä on hieman laskussa. Kansallisesti olisi varmasti syytä rakentaa rekrytointikanavia strategisesti ennalta valittuihin kumppanuusmaihin ja luoda instrumentteja myös EU-/ETA-maiden ulkopuolelle tapahtuvaan yhteistyöhön.

ELY-keskusten ja TE-toimiston toimintamenot ja resurssit

TE-toimistoon sijoitettujen määräaikaisten virkojen vakinaistaminen on hyvä ja kannatettava asia. Nykyisillä ja vakinaistettavilla resursseilla ei kuitenkaan vielä taata yksilöllistä, henkilökohtaista ja kasvokkain tapahtuvaa palvelua ja palvelutarpeiden varhaista tunnistamista.

Työllisyyden kuntakokeilujen vaikutukset TE-toimiston toimintamenoihin tulee arvioida siten, että varmistetaan toimintaedellytykset TE-toimistoon jäävien tehtävien ja asiakkuuksien hoitamisen osalta. Kasvokkain tapahtuvaa palvelua (palvelutarvearvion, osaamisen tunnistamisen, työnvälitys) tulee vahvistaa myös TE-toimistossa palveltavien työnhakijoiden osalta. Resursoinnissa tulee huomioida myös kuntakokeilujen toimintaa tukevat TE-toimistoon sijoittuvat tehtävät (asiakasohjaus, työttömyysturva-asiat, hallinnollinen esimiestyö, rekrytointeihin liittyvä työ).

Palkkatuen uudistustarpeet ja huomioitavat asiat

Palkkatuen käyttöä on tärkeää uudistaa. Palkkatuen käyttöä tulee painottaa yrityksiin, joissa tuen käytön vaikuttavuus on korkeinta. Tällä vahvistetaan työllisyyskehitystä. Palkkatuen myöntämisedellytyksiä tulee väljentää ja työpaikoille tulee kohdentaa työllistämisen tueksi työnhakijan osaamisen kehittämiseen ja työelämään sijoittumiseen liittyviä tukitoimia ja valmennuksia (esim. koulutus, työhönvalmennus).

Yritykset kokevat palkkatuen haku- ja maksatusprosessin työlääksi ja siihen kohdistuu ennakkoluuloja prosessin monimutkaisuudesta. Prosessia tulee selkeyttää, ja siinä digitaaliset ratkaisut ovat varmasti askel oikeaan suuntaan.

Yleisiä huomioita hallitusohjelman työllisyysvaikutuksista

Myönteisten työllisyyskehityksen tukemiseksi erityistä huomiota tulee kiinnittää työvoiman kysynnän ylläpitämiseen ja lisäämiseen.

Yksilöllisen ja henkilökohtaisen asiakaspalvelun ohella tulisi vahvistaa digitaalisia palveluvälineitä ja -kanavia. Nämä ovat toisiaan tukevia kokonaisuuksia, ei toisiaan poissulkevia. Henkilöasiakkaan vastuuttaminen työllistymisprosessissa aktiivisena toimijana on edelleen tarpeen (sovitut toimet, tietojärjestelmien hyödyntäminen).

Jatkuvaan oppimisen tukemiseen liittyvät viranomaisroolit ja -vastuut tulee olla selkeät.

Vaikuttavuuden arviointia tulee kehittää ja vahvistaa kustannus-hyöty -näkökulmasta.

Tämä asiakirja on sähköisesti hyväksytty. Asian on ratkaissut palvelujohtaja Tarja Paulaniemi

Tämä asiakirja KEHA/3406/2019 on hyväksytty sähköisesti / Detta dokument KEHA/3406/2019 har godkänts elektroniskt

Paulaniemi Tarja 24.10.2019 13:58